

Розділ розрахунку показників економічної ефективності проектів, що розробляються, має закінчуватися висновками, які дають потенційним інвесторам змогу легко визначити привабливість або не-привабливість для них цього проекту.

Наприклад, якщо інвестиційний проект має здійснювати діюче підприємство за рахунок виключно власних коштів та має можливість здійснювати альтернативні фінансові вкладення, то якщо $r^* \leq IRR$, слід зауважити, що самоінвестування інвестиційного проекту більш доцільне для такого підприємства, ніж можливе депозитування коштів або "гра" цими коштами на фінансовому ринку.

Якщо, наприклад, проект може бути здійснено за рахунок власних та запозичених коштів, то розрахунки приводять до таких результатів: $C_s > IRR$, проте $r^* \leq IRR$, але слід зауважити, що підприємство не в змозі реалізовувати проект власними силами, а лише за рахунок використання "дешевого" для нього запозиченого капіталу.

У тому разі, коли підприємство-замовник не вказує умови інвестування проекту, що розробляється, можливо обмежитися розрахунком IRR , прогнозованого середньорічного рівня інфляції впродовж реалізації проекту, а також премії за ризик для даного проекту. Тоді підприємство-замовник мусить самостійно довести розрахунок до кінця, визначивши розмір середньозваженої вартості капіталу, а також ставки дисконту, та співставивши ставку дисконту з внутрішньою нормою дохідності проекту (IRR). Проте викликає сумнів наявність на кожному підприємстві-замовнику спеціалістів відповідної кваліфікації для проведення таких науково-обґрунтованих розрахунків. Крім того (за умови розрахунку IRR , прогнозованого середньорічного рівня інфляції впродовж реалізації проекту, а також премії за ризик) шляхом рішення рівняння за формулою 3, наведеною в роботі [1], можливе визначення верхньої межі середньозваженої вартості капіталу, яку не слід перевищувати підприємству-замовнику, здійснюючи пошук можливих інвесторів.

Таким чином, у даній статті запропоновано удосконалену методику оцінки ефективності інвестиційних проектів, яку відображено схемою (див. рисунок) визначення послідовності дій для проведення оцінки. Запропонована методика базується на визначенні коефіцієнтів дисконтування, які використовуються інвестором для розрахунку показників економічної ефективності інвестиційних проектів: на відміну від уже відомих, побудована на мультиплікативній моделі, що включає в себе вимоги до норми прибутку (залежно від переліку факторів, які впливають на реалізацію проекту) для інвестора та інфляційні зрушення; дозволяє підвищити точність розрахунків та враховувати інтереси потенційних інвесторів при оцінці ефективності інноваційних проектів.

Схема послідовності дій оцінки ефективності інвестиційних проектів дає можливість подальшого розвитку та вдосконалення запропонованої методики за рахунок автоматизації процесу. При цьому здійснення робіт за блоком 4 цієї схеми може вимагати необхідності вдосконалення схеми та методики взагалі з включенням обов'язкового моніторингу інструментів фінансового ринку за прибутковістю та рівнем ризикованості.

У разі надання підприємством-замовником декількох варіантів фінансування інвестиційного проекту, використовуючи запропоновану методику, можна визначити найбільш прийнятний для підприємства варіант інвестування.

Література: 1. Верещагіна Г. В. Аналіз облікових параметрів оцінки ефективності інвестиційних проектів інноваційного розвитку // Економіка розвитку. – 2008. – №3(47). – С. 29 – 32. 2. Управление инновациями: 17-модульная программа для менеджеров "Управление развитием организации" Модуль 7 / Под ред. В. А. Устинова. – М.: Инфра-М, 2000. – 272 с. 3. Ковалев В. В. Методы оценки инвестиционных проектов. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 144 с. 4. Майорова Т. В. Инвестиционная деятельность: Навч. посібн. – К.: "Центр навчальної літератури", 2004. – 376 с. 5. Типові вимоги до техніко-економічного обґрунтування (бізнес-плану) проекту, що передбачає надання га-

рантійних або інших зобов'язань Кабінету Міністрів України на виконання зобов'язань українських юридичних осіб. Національне Агентство України з питань розвитку та європейської інтеграції // "Іноземні експортні кредити" (Посібник для українського позичальника). – К., 1999. – С.14 – 17. 6. Грачева М. В. Аналіз проектних ризиків: Учебн. пособ. для вузов. – М.: ЗАО "Финстатинформ", 1999. – 216 с. 7. Бернс В. Руководство по оценке эффективности инвестиций / В. Бернс, П. М. Хавранек. – М.: Экономика, 1995. – 527 с. 8. Бирман Г. Экономический анализ инвестиционных проектов / Г. Бирман, С. Шмидт. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. – 631 с. 9. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент. – К.: МП. "Ижем ЛТД, Юнайтед Лондон Трейд Лимитед", 1995. – 448 с.

Стаття надійшла до редакції
6.10.2008 р.

УДК 338.512

**Бойко В. В.
Пашкевич М. С.**

ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ ВІДНОВЛЕННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

The economic aspect of industrial enterprises' resources saving linked up with the product cost management is revealed. The content and purpose of the complex product cost management subject to economical benefit is defined more accurate. Mathematical algorithm of fulfilling optimisation of not reproduced product costs subject to both internal reserves and market volume being over is suggested. Possibilities for expanding production and sells are analysed.

Зі вступом України до Світової організації торгівлі та в умовах світової економічної кризи суттєво підвищилися економічні вимоги до організації та управління господарчим процесом на українських підприємствах. Умови конкурентної боротьби з виходом на міжнародний ринок стали набагато жорсткішими. Особливо це торкнулося вітчизняних підприємств гірничо-видобувного комплексу, машинобудування, оскільки саме їх продукція має найбільшу частку як внутрішнього споживання, так і українського експорту. Розвиток міжнародного партнерства, необхідність підтримки високого ділового іміджу при доступі до різноманітних, іноді нових та не апробованих форм і методів ведення розрахунково-економічних відносин потребує в першу чергу забезпечення стійкого, ритмічного, збалансованого функціонування виробництва.

З іншого боку, не обминає вітчизняні промислові підприємства світова проблема ресурсозбереження, яку, на думку авторів, слід обов'язково розглядати і в економічній площині. Адже технологічні новації разом з традиційним управлінням витратами спрямовані на економію виробничих ресурсів і не завжди є беззаперечною гарантією їх наявності та достатності для продовження нормального процесу виробництва. Унаслідок дії специфічних чинників економічної площини господарювання, які викликають не фізичну, а економічну (тимчасову або остаточну) втрату виробничих ресурсів, результати ресурсозбереження можуть зійти на нуль, оскільки додаткові заходи подолання цього негативного явища у більшості випадків збиткові. Логічно, що тоді економічні вигоди від використання виробничих ресурсів підприємства різко зникають.

Таким чином, в умовах міжнародної конкуренції для українських промислових підприємств дуже гостро постає проблема економічного збереження виробничих ресурсів як основа стабіль-

ного функціонування та отримання належних економічних вигод від їх використання.

В економічному аспекті проблема збереження виробничих ресурсів широко досліджується в економічному аналізі та управлінні витратами. Вченими напрацьована величезна наукова база, на яку завжди спираються науковці у своїх дослідженнях та керівники підприємств під час практичної діяльності. Фундаментальні положення висвітлено зарубіжними дослідниками Дж. Шимом, Дж. Сігелом, Дж. Шанком, Г. В. Савицькою, Ч. Хорнгреном, Дж. Фостером, К. Друрі та ін. Серед вітчизняних авторів цій проблемі присвятили свої праці В. В. Бойко, Ф. Ф. Бутинець, І. О. Бланк, М. Г. Чумаченко, В. М. Нижник та ін.

Визначаючи не вирішені раніше питання поставленої проблеми, автори даної публікації спираються на економічні особливості українського ринку і ставляться до них як до особливих вимог сьогодення, що потребують наукової відповіді для розвитку економіки України та поліпшення умов співпраці закордонних партнерів з вітчизняними виробниками. Тому нагальним досі не вирішеним науково-практичним завданням для розв'язання проблеми збереження виробничих ресурсів в економічному аспекті є розробка інструментарію управління (обліку, аналізу, контролю, прогнозування тощо) відновленням виробничих ресурсів на усіх стадіях руху економічної вартості – від матеріально-уреченої форми до стану реалізованої продукції.

Ераховуючи вищенаведене, мета даної роботи полягає в обґрунтуванні та математичній формалізації методичного підходу до управління відновленням виробничих ресурсів, який базуватиметься на використанні внутрішніх економічних резервів підприємства щодо розширення виробництва і реалізації продукції з урахуванням коефіцієнта використання виробничих потужностей зважено до можливостей ринку збуту.

Під відновленням виробничих ресурсів промислового підприємства слід розуміти природне ритмічне коло перетворень вартості від фізичної форми виробничих ресурсів до грошової після реалізації продукції. Остання складає базу відновлення ресурсів для нового виробничого циклу. Об'єктивним економічним вираженням витрачених виробничих ресурсів є виробнича собівартість виготовленої продукції, яка після реалізації останньої складає переважну частку коштів у складі отриманої виручки. Однак реалії українських ринкових відносин між контрагентами такі, що чимала кількість операцій супроводжується домовленою або раптовою відстрочкою платежу за відвантажену продукцію, що у стандартах бухгалтерського обліку України ідентифікується як дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги. Фактично виробник має невідновлені виробничі ресурси внаслідок невідтвореної виробничої собівартості, що акумульована у заборгованості покупця. Гарантії повернення коштів у строк мають певну частку ризику в умовах інфляції та загальної економічної нестабільності. Тому дебіторську заборгованість за продукцію можна вважати суттєвим фактором невідновлення виробничих ресурсів, невідтворення виробничої собівартості, втрати економічних вигод.

За даними Державного комітету статистики України [1] поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги між підприємствами та установами на 1 січня 2008 року зросла на 31% до 1 січня 2007 року. З неї прострочена заборгованість зросла на 5,7%. Аналогічно обсяг виробництва промислової продукції на 1 січня 2008 року зріс на 8,8% до 1 січня 2007 року. Спостерігається однакова тенденція обсягів виробництва і реалізації продукції та дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги. Однак, остання збільшується випереджаючими темпами. Це свідчить про те, що загальна частина витрат, яка не повернулася на підприємства, зросла. База відтворення виробництва скоротилась, викликаючи негативні наслідки скорочення економічних вигод вітчизняних підприємств.

Таким чином, методичний підхід до управління відновленням виробничих ресурсів повинен, у першу чергу, базуватися на удосконаленні управління виробничою собівартістю вітчизняних промислових підприємств у напрямку врахування рівня її відтворення під дією чинника дебіторської заборгованості за продукцію.

Один з інструментів зазначеного методичного підходу, який розглядається в цій роботі, враховує особливості власного джерела відтворення виробничої собівартості – прибутку, отриманого від розширення виробництва і реалізації продукції.

Ефективне управління відновленням виробничих ресурсів повинно спиратися на показник оптимального рівня невідтворення виробничої собівартості в дебіторській заборгованості за продукцію збалансовано до обсягу наявних власних грошових коштів підприємства, за рахунок яких невідновлені виробничі ресурси можуть бути компенсовані. З іншої точки зору, зазначена оптимізація демонструє рівень незалежності підприємства від зовнішніх джерел грошового дотування у вирішенні питань самостійного відновлення необхідних ресурсів виробництва.

Найменшим за обсягом з власних джерел відтворення виробничої собівартості порівняно зі стійкими пасивами та маржинальним прибутком є чистий прибуток підприємства, отриманий після реалізації продукції. Розглянемо цей варіант з урахуванням нарощення обсягів виробництва.

Граничне відволікання виробничих ресурсів на заданий термін у дебіторську заборгованість за продукцію як частину загального додаткового обсягу виробництва і реалізації виражається граничною невідтвореною виробничою собівартістю. Гранична невідтворена виробнича собівартість у дебіторській заборгованості за продукцію повинна дорівнювати відтвореному чистому прибутку, що отриманий підприємством у вигляді грошових коштів внаслідок реалізації іншої частини загального додаткового обсягу продукції на умовах одночасної оплати. У цьому випадку забезпечується збереження та відновлення виробничих ресурсів підприємства. Модель окресленого управлінського впливу має вигляд:

$$\Pi_q^B - C_B^{HB} \rightarrow 0, \quad (1)$$

де Π_q^B – відтворена частина загального чистого прибутку, отриманого від розширеного виробництва і реалізації продукції за період, що аналізується (грн);

C_B^{HB} – невідтворена виробнича собівартість загальної виручки, отриманої від розширеного виробництва і реалізації продукції за період, що аналізується (грн).

Законодавчо встановлений порядок складання кошторису витрат виробництва, калькуляції одиниці продукції, звіту про фінансові результати ігнорує розподіл виробничої собівартості на змінну та постійну компоненти. Тому в розрахунок додаткового завдання з виробництва і реалізації продукції для отримання цільового чистого прибутку з метою подальшого визначення оптимального співвідношення відтвореної та невідтвореної виробничої собівартості, відтвореного та невідтвореного чистого прибутку доцільно перейти від змінних та постійних витрат до показника виробничого лівериджу:

$$\left. \begin{aligned} \Pi_q^B &= \Pi_q \cdot (1 - \pi_q^{HB}), \\ \Pi_q &= \left(\frac{Q}{Q_\phi} - 1\right) \cdot \Pi_{q\phi} \cdot k_{\Pi(q)} + \Pi_{q\phi}, \\ k_{\Pi(q)} &= \frac{\Delta \Pi(q)}{\Delta Q} \end{aligned} \right\}, \quad (2)$$

де Π_q – загальний чистий прибуток розширеного виробництва і реалізації продукції (грн);

π_q^{HB} – питома вага невідтвореного чистого прибутку в загальному чистому прибутку розширеного виробництва і реалізації (част. од);

Q – виручка від розширеного виробництва і реалізації (грн);

$Q_\phi, \Pi_{q\phi}$ – фактична виручка, фактичний чистий прибуток до розширення виробництва і реалізації (грн);

$k_{\Pi(q)}$ – коефіцієнт виробничого лівериджу – збільшення чистого прибутку на 1% збільшення виробництва і реалізації відносно сталої бази (%);

$\Delta I_{П(Ч)}$ – приріст чистого прибутку відносно сталої бази (част. од.);

ΔI_Q – приріст виручки відносно сталої бази (част. од.)

У свою чергу, можлива невідтворена виробнича собівартість у розширеному виробництві і реалізації дорівнюватиме:

$$\left. \begin{aligned} C_B^{HB} &= C_B \cdot c_B^{HB}, \\ C_B &= C_{B\phi} \cdot (1 + (\Delta I_Q \cdot k_{C(B)})), \\ k_{C(B)} &= \frac{\Delta I_{C(B)}}{\Delta I_Q} \end{aligned} \right\}, \quad (3)$$

де C_B – загальна виробнича собівартість розширеного виробництва і реалізації продукції (грн);

c_B^{HB} – питома вага невідтвореної виробничої собівартості у загальній виробничій собівартості розширеного виробництва і реалізації (част. од.);

$C_{B\phi}$ – фактична виробнича собівартість (грн);

$\Delta I_{C(B)}$ – приріст виробничої собівартості відносно сталої бази (част. од.);

ΔI_Q – приріст виручки від виробництва і реалізації (част. од.);

$k_{C(B)}$ – коефіцієнт лівериджу виробничої собівартості – збільшення виробничої собівартості на 1% збільшення виробництва і реалізації відносно сталої бази (%).

Тоді функція мети (1) прийме вигляд:

$$\left\{ \begin{aligned} & \left[(I_Q - 1) \times \Pi_{Q\phi} \times k_{П(Ч)} + \Pi_{Q\phi} \right] \times (1 - \pi_{Q\phi}^{HB}) - \\ & - \left[C_{B\phi} \times (1 + (\Delta I_Q \times k_{C(B)})) \right] \times c_B^{HB} \otimes 0, \\ & \pi_{Q\phi}^{HB} = c_B^{HB} \end{aligned} \right\}, \quad (4)$$

де I_Q – відношення цільової виручки до фактичної (част. од.)

Шляхом математичних перетворень з (4) виразимо граничну невідтворену виробничу собівартість у загальній виробничій собівартості розширеного виробництва і реалізації:

$$\left\{ \begin{aligned} C_B^{HB(opt)} &= C_B \times c_B^{HB(opt)}, \\ c_B^{HB(opt)} &= \frac{(I_Q - 1) \times \Pi_{Q\phi} \times k_{П(Ч)} + \Pi_{Q\phi}}{(I_Q - 1) \times \Pi_{Q\phi} \times k_{П(Ч)} + \Pi_{Q\phi} + C_{B\phi} \times (1 + \Delta I_Q \times k_{C(B)})} \end{aligned} \right\}, \quad (5)$$

де $C_B^{HB(opt)}$ – гранична невідтворена виробнича собівартість у загальній виробничій собівартості розширеного виробництва і реалізації продукції (грн);

$c_B^{HB(opt)}$ – гранична питома вага невідтвореної виробничої собівартості в загальній виробничій собівартості розширеного виробництва і реалізації (част. од.).

Тепер розглянемо варіант відновлення виробничих ресурсів постфакт, коли додаткове завдання з виробництва і реалізації продукції є економічною необхідністю саме у зв'язку з ресурсозбереженням. Ця ситуація виникає, якщо невідновлені виробничі ресурси мають непокритий залишок навіть при вичерпанні можливостей маржинального відтвореного прибутку, що більший за чистий відтворений прибуток, який розглядався попередньо, на суму постійних відтворених виробничих витрат:

$$C_{B(n)\phi}^B + \Pi_{Q\phi}^B - C_{B\phi}^{HB} = C_{B(зиск)}^{HB}, \quad (6)$$

де $C_{B(n)\phi}^B$ – фактична постійна відтворена виробнича собівартість (грн);

$\Pi_{Q\phi}^B$ – фактичний чистий відтворений прибуток (грн);

$C_{B\phi}^{HB}$ – фактична загальна невідтворена виробнича собівартість (грн);

$C_{B(зиск)}^{HB}$ – залишкова невідтворена виробнича собівартість (грн).

Для компенсації залишку не відтвореної виробничої собівартості потрібне обґрунтоване визначення термінового додаткового виробничого завдання при тому, що суттєвим обмеженням приросту виробництва є максимально можливе збільшення коефіцієнта використання наявних потужностей. Модель такого управлінського впливу має вигляд:

$$\left\{ \begin{aligned} & C_{B(зиск)}^{HB} - C_{B(n)\phi}^B - \Delta \Pi_Q^B \otimes 0 \\ & \Delta \Pi_Q^B = \Pi_{Q\phi} \times \Delta I_Q \times k_{П(Ч)}, \\ & \Pi_{Q\phi} = \Pi_{Q\phi}^B + \Pi_{Q\phi}^{HB}, \\ & \Delta I_Q \leq \Delta k_{виск}^{max} \end{aligned} \right\}, \quad (7)$$

де $\Delta \Pi_Q^B$ – приріст чистого відтвореного прибутку від виконання додаткового завдання з виробництва і реалізації продукції (грн);

$\Pi_{Q\phi}$ – фактичний загальний чистий прибуток (грн);

$\Pi_{Q\phi}^{HB}$ – фактичний невідтворений чистий прибуток (грн);

ΔI_Q – додаткове завдання з приросту виробництва і реалізації відносно сталої бази (част. од.);

$k_{П(Ч)}$ – коефіцієнт виробничого лівериджу – збільшення чистого прибутку на 1% збільшення виробництва і реалізації (%);

$\Delta k_{виск}^{max}$ – максимально можливий приріст коефіцієнта використання наявних виробничих потужностей (част. од.).

Тоді з (7) додаткове виробниче завдання на відтворення залишку невідтвореної виробничої собівартості дорівнює:

$$\left\{ \begin{aligned} & \Delta I_Q = \frac{C_{B(зиск)}^{HB} - C_{B(n)\phi}^B}{\Pi_{Q\phi} \times k_{П(Ч)}}, \\ & \Delta I_Q \leq \Delta k_{виск}^{max}. \end{aligned} \right\}, \quad (8)$$

Оскільки управління відтворенням виробничої собівартості повинно максимально відповідати процесу виробництва продукції, враховувати його особливості і параметри, то доцільно під час розрахунку додаткового виробничого завдання на відтворення залишкової невідтвореної виробничої собівартості використовувати показники фактичного та цільового коефіцієнтів використання виробничих потужностей. Це зумовлено тим, що на практиці індекс приросту виробництва і реалізації не лише залежить від зазначених коефіцієнтів, але й безпосередньо варіюється через них. Якщо дозволяє місткість ринку збуту, то підприємство використовує наявні потужності з найбільшим коефіцієнтом, і тому подальше збільшення останнього може відбуватися виключно інтенсивним шляхом – через реконструкцію, модернізацію обладнання. Однак проводити такі заходи для нарощення обсягів виробництва і реалізації на відтворення невідтвореної виробничої собівартості доцільно в тому випадку, коли додаткові витрати на реконструкцію не перевищать отриманого прибутку.

Модель компенсації залишку невідтвореної виробничої собівартості через додаткове виробниче завдання з урахуван-

ням фактичного та цільового коефіцієнтів використання потужностей має вигляд:

$$\begin{cases} C_{B(зиск)}^{HB} - C_{B(n)_\phi}^B - P_{\phi} \times \frac{\Delta k_{\text{виск}}}{k_{\text{виск}(\phi)}} \times 100 \times k_{\Pi(\phi)} \otimes 0 \\ \Delta k_{\text{виск}} \leq \Delta k_{\text{виск}}^{\max}, \end{cases} \quad (9)$$

де $\Delta k_{\text{виск}}$ – плановий приріст коефіцієнта використання виробничих потужностей (част. од.);

$k_{\text{виск}(\phi)}$ – фактичний коефіцієнт використання виробничих потужностей (част. од.).

Тоді необхідний приріст коефіцієнта використання виробничих потужностей для відтворення наявного залишку невідтвореної виробничої собівартості дорівнює:

$$\begin{cases} \Delta k_{\text{виск}} = \frac{(C_{B(зиск)}^{HB} - C_{B(n)_\phi}^B) \times k_{\text{виск}(\phi)}}{P_{\phi} \times k_{\Pi(\phi)} \times 100}, \\ \Delta k_{\text{виск}} \leq \Delta k_{\text{виск}}^{\max}. \end{cases} \quad (10)$$

Таким чином, на основі проведених досліджень було обґрунтовано та математично формалізовано методичний підхід до управління відновленням виробничих ресурсів на промисловому підприємстві під дією фактора дебіторської заборгованості за продукцію в умовах управлінських рішень щодо розширення виробництва і реалізації продукції. Встановлено, що допустимий рівень додаткового залучення виробничих ресурсів з тимчасовим їх невідновленням виручкою від реалізації, але можливостями відновлення тією частиною чистого прибутку, яка перетворилася на грошові кошти, становить оптимальне співвідношення відтвореної та невідтвореної виробничої собівартості в її загальному значенні. Встановлено алгоритми розрахунку додаткового виробничого завдання, метою якого є отримання відтвореного чистого прибутку, залежно від фактичного залишку невідновлених виробничих ресурсів та приросту коефіцієнта використання наявних виробничих потужностей. Водночас, ці алгоритми відображають відновлення виробничих ресурсів маржинальним прибутком в умовах розширеного виробництва і реалізації продукції.

Таким чином, використання розробленого методичного інструментарію управління відновленням виробничих ресурсів через відтворення виробничої собівартості в дебіторській заборгованості за продукцію через можливості внутрішніх резервів підприємства, дотримання оптимальних показників обумовлює стабільний виробничий процес на промисловому підприємстві зі 100% забезпечення виробничими ресурсами та реалізацію економічних вигод від їх використання.

Представлені дослідження мають подальші наукові перспективи оцінки управлінської ефективності порівняно з іншими інструментами єдиного методичного підходу або різних методичних підходів під час вирішення поставленої проблеми ресурсозбереження в економічному аспекті.

Література: 1. <http://www.ukrstat.gov.ua>. 2. П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" // <http://www.gdo.kiev.ua/>. 3. П(С)БО 2 "Баланс" // <http://www.gdo.kiev.ua/>. 4. П(С)БО 3 "Звіт про фінансові результати" // <http://www.gdo.kiev.ua/>. 5. П(С)БО 4 "Звіт про рух грошових коштів" // <http://www.gdo.kiev.ua/>. 6. Шим Джей К. Финансовый менеджмент: Пер. с англ. / Джей К. Шим, Джозел Г. Сигел. – М.: Информационно-издательский дом "Филин", 1996. – 400 с. 7. Шанк Джон. Стратегическое управление затратами: новые методы увеличения конкурентоспособности / Джон Шанк, В. Говиндараджан. – СПб.: Бизнес Микро, 1999. – 278 с. 8. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятий: Учебн. пособ. – 6-е изд., перераб. и доп. – Мн.: Новое знание, 2001. – 704 с. 9. Хорнгрен Ч. Управленческий учет: Пер. с англ. / Ч. Хорнгрен, Дж. Фостер. – СПб.: Изд. дом "Питер", 2005. – 1008 с. 10. Друри К. Введение в управленческий и про-

изводственный учет: Пер. с англ. / Под ред. С. А. Табалиной. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1997. – 560 с. 11. Бойко В. В. Економіка підприємств України: Навч. посібн. – 2-е вид., переробл. і доп. – Дніпропетровськ: Національний гірничий університет, 2002. – 535 с. 12. Бухгалтерський управлінський облік: Курс лекцій / Ф. Ф. Бутинець, Л. В. Чижевська, Н. В. Герасичук. – Житомир: ПП "Рута", 2000. – 448 с. 13. Бланк И. А. Управление активами. – К.: Ника-Центр, 2000. – 720 с. 14. Управление поставками продукции / Н. Г. Чумаченко, М. Д. Айзенштейн, Л. К. Каширина. – К.: Техніка, 1986. – 144 с. 15. Нижник В. М. Управление ресурсами в Украине / В. М. Нижник, Б. М. Игумнов // Эколого-экономическая освіта в Подільському регіоні: Матеріали наук.-практ. конф. – Хмельницький: ТУП, 1995. – С. 35–36.

Стаття надійшла до редакції
21.11.2008 р.

УДК 336.7(477)

**Колесніченко В. Ф.
Омельченко О. І.**

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕР ПРОЯВУ РИЗИКІВ У БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

In this article the essence of notions "risk" and "credit risk" is researched with the view of awareness of the ways of increasing banks purposeful reliability.

Підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економічної системи, розвиток фінансового та банківського секторів обумовлює ефективність національної економіки. Стабільна та надійна банківська система є запорукою ефективного функціонування та сталого розвитку економіки країни. Стабільність банківської системи залежить від здатності банківських інститутів чинити опір негативному впливу факторів, які стають причиною виникнення різноманітних ризиків. Україна сьогодні починає активно залучатися до процесу інтеграції фінансового капіталу, що потребує ретельного вивчення підходів країн ЄС до забезпечення стабільної роботи банківської системи з огляду на притаманні їй ризики. На даному етапі спостерігається позитивна макроекономічна динаміка, але мають місце слабкість фінансових ринків та недосконалість банківського сектору економіки. Оскільки економічна спрямованість України передбачає створення та функціонування стабільного, ефективного, ліквідного і конкурентного середовища, то дослідження проблем банківської сфери як однієї з основних сфер діяльності фінансових інститутів є доцільним та актуальним, а усвідомлення ризиків, що оточують банківську діяльність, та досконале управління ними здатні забезпечити функціональну надійність банківських установ.

Протягом останніх років у банківській системі України відбулися зміни, і успішне її функціонування значною мірою залежить від ефективного контролю за ризиками, пов'язаними з банківськими операціями. Отже, ризик є невід'ємною складовою будь-якої діяльності. Недостатнє усвідомлення цього нерідко призводить до сумних наслідків. У банківській діяльності йдеться не про те, щоб взагалі уникнути ризику, а про те, щоб управляти банківськими ризиками, якомога дієвіше та адекватніше оцінювати структуру й міру (ступінь) ризику, здійснюючи ту чи іншу операцію, прагнути знизити ступінь ризику до допустимого (чи мінімального) рівня.

Поняття "ризик" зустрічається в багатьох суспільних і природничих науках, і кожна з них має власні цілі та методи його дослідження. Одну з перших спроб обґрунтувати термінологію та висвітлити економічний аспект теорії ризику здійснив А. Віллетт. Поняття ризику, ризикових угод розглядалося, зокрема, ще в енциклопедичному словнику під редакцією Брокгауза 1899 року [1]. Проблеми управління ризиками банківської діяльності розглядалися такими вітчизняними та зарубіжними вченими, як І. Бланк,